

которые присваиваются выпускникам высших учебных заведений по направлению «дошкольное образование»; определены требования к профессиональной подготовке будущих дошкольных педагогов в Европе и их влияние на систему педагогического образования в странах Западной Европы. Анализ указанных аспектов сделал определения целесообразности и необходимости изучения особенностей образовательно-квалификационных уровней зарубежных университетов с целью их адаптации в высших учебных заведениях Украины, которая будет обеспечивать эффективную трансформацию отечественной высшего педагогического образования к европейским стандартам профессиональной подготовки специалистов.

Ключевые слова: подготовка дошкольных педагогов, требования к профессиональной подготовке, профессиональная компетентность, образовательная политика, система педагогического образования.

УДК 371.13

І. Ю. Підліпняк

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТНІЙ ПАРАДИГМІ

У статті розглядається суть термінів «компетентність», «компетенція». Розглянуто проблему виникнення та дослідження категорії «компетентнісний підхід», розкрито компетентнісний підхід в поглядах вчених сучасності, взаємозв'язок професійної підготовки студентів ВНЗ і компетентнісного підходу в сучасній освітній парадигмі. Виділенні основні позиції, що визначають сутність професійно-педагогічної підготовки.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійно-педагогічна підготовка, майбутні фахівці, дошкільна освіта, компетентність, компетенція.

Постановка проблеми. Підвищенню якості підготовки фахівців із дошкільної освіти сприяє посилення професійної спрямованості навчання впровадженням у навчально-виховний процес педагогічного вищого навчального закладу компетентнісно орієнтованої моделі навчання. Компетентнісний підхід у системі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів вимагає зміщення акцентів із засвоєння визначених державними стандартами знань, умінь і навичок на формування здатності практично діяти, приймати ефективні рішення; застосовувати технології педагогічного прогнозування; активну професійну позицію в усіх сферах дошкільної освіти, а також навичок безперервної самоосвіти та рефлексії.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років свідчить, що модернізація професійної підготовки на принципах компетентнісного підходу сприяє отриманню студентами необхідних професійних компетенцій, які надалі забезпечать їх успішне професійне становлення і конкурентоспроможність, це обґрунтовується у роботах Н. Глузман, І. Зязюна, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, В. Сластьоніна, О. Щербакова.

Сукупність видів професійної компетентності педагога в сучасний період постійно поповнюється. Джерелом для цього виступають особливості професійної підготовки студентів у педагогічному вищому навчальному закладі (В. Введенський, І. Зимня, Н. Кузьміна, Л. Хоружа).

Мета статті: висвітлення проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в сучасній освітній парадигмі в контексті компетентнісного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, професійне становлення майбутнього вихователя в процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо. Зазначимо, що фактором

успішності його професійної діяльності виявляється сформованість, цілісність його особистості. Рівень підготовки майбутнього вихователя до роботи в різновіковій групі визначається сформованістю необхідних знань, умінь і навичок.

У цілісному педагогічному процесі як складній, динамічній системі, в основі якої лежить педагогічна діяльність, органічно поєднується навчання, виховання і розвиток вихованців.

На підставі теоретичних і практичних аспектів досліджуваної нами проблеми ми запропонували апробовану модель професійної підготовки майбутніх вихователів до формування математичної компетенції дошкільників в різновікових групах.

Під час побудови моделі професійної підготовки майбутніх вихователів до формування математичної компетенції дошкільників в різновікових групах ми виходили із компетентнісного, інтегративного підходів до педагогічної діяльності.

Поняття «підхід» у загальному розумінні означає певну сукупність різноманітних засобів та прийомів, які діють певним чином на когось. У науковому розумінні поняття «підхід» тлумачиться як вихідна позиція, що складає основу дослідницької діяльності.

Початок запровадження ідей компетентнісного підходу в освіті пов'язують з доповіддю «Вчитися бути» (1972 р.) підготовленим комісією ЮНЕСКО під керівництвом Е. Фора. У цьому документі представлена концепція безперервної освіти («навчання крізь усе життя»), яка спирається на чотири «принципи»:

1. Учити вчитися і користуватися знаннями, поглиблено працювати у своїй вузькій області при досить широких загальних знаннях;

2. Учитися робити справу, користуючись не лише стандартними навичками, працювати в команді;

3. Учитися жити разом, розуміючи інших людей, залагоджуючи конфлікти;

4. Учитися бути, розвивати свої особисті якості, людський потенціал [4, с. 8].

У 1970-90-х р. термін вже досить широко використовувався в теорії і практиці навчання мовам (особливо іноземним), в підготовці фахівців-менеджерів. Компетентнісний підхід вийшов за рамки теоретичних досліджень і виступив основою для розробки освітніх програм і технологій. Зокрема, в США сформувався напрям в педагогіці, що отримав назву *competence-based education* («освіта, заснована на компетентності») [4, с. 9].

У останні декілька років компетентнісний підхід, під яким розуміється метод моделювання і опису результатів освіти як норм його якості у вигляді ознак практичної готовності людини до діяльності (В. Байденко, І. Зимня), знаходить усе більш широке поширення в педагогічній теорії і практиці [4, с. 8].

В Україні цей процес є цілком закономірним та відповідає змінам, що відбуваються у інших країнах. Важливим шляхом модернізації освіти у багатьох країнах сьогодні є оновлення змісту освіти та технологій навчання, узгодження їх із сучасними потребами, а саме – орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження, а саме оновлення змісту навчання, створення нових програм, оновлення навчально-методичної бази. [6]

У 2009 році пройшло обговорення так званої Білої Книги національної освіти України (рекомендацій з освітньої політики), яка включила одним з основних розділів питання компетентнісного підходу, як перспективного напрямку формування та реалізації змісту освіти на сучасному етапі. Це означає, що відповідні кроки здійснюються у плані інтеграції компетентнісного підходу до навчальних планів та програм [6].

Поняття «компетентнісний підхід» передбачає спрямованість навчального процесу вищої школи на формування та розвиток ключових (тобто базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такої спрямованості є

формування загальної компетентності, що виступає як інтеграція особистісних новоутворень. Така характеристика, на думку вчених, формується протягом навчального процесу і передбачає наявність знань, умінь тощо [9, с. 64]. Сучасне реформування освіти в нашій країні передбачає переорієнтацію діяльності педагога, вихователя, всього навчального процесу, як на рівні вищої школи, так і в дошкільній ланці, з передавання знань на формування насамперед особистості, формування її компетентності. Система знань, умінь і навичок, яка передається особистості у процесі навчання і є компетентність. Компетенція, за О. Власовою, ототожнюється з компетентністю, яка, за її словами, базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню особистості [2, с. 322].

У термінуванні поняття «компетенція» вчені (І. Зимня, Т. Базаров, П. Каптерев та інші) виокремлюють такі підвиди: проста (базова), що формується на основі знань, умінь, здібностей, легко фіксується, знаходить прояви в певних видах діяльності; ключова – відображає духовний світ особистості; стандартна – компетенція, без якої неможливе повноцінне функціонування особистості; провідна – компетенція, яку характеризує інноваційність, креативність, динамічність, полікультурність.

Щодо поняття «компетентнісний підхід», то для нашого дослідження особливо важливим є обґрунтування цього поняття одним із авторів проекту О. Пометун. Під поняттям *компетентнісний підхід* вона розуміє спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості, результатом якого буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися у процесі навчання й містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [7, с. 66].

В аспекті професійної підготовки майбутніх вихователів значущими є певні педагогічні вміння, які є базисною структурою їхньої компетентності.

Аналіз наукових досліджень із проблеми формування компетентностей і компетенцій фахівця виявив розходження і в їхньому розумінні. Проведена робота дозволила конкретизувати їх визначення. Компетентність розглядалася як здатність особистості до виконання професійних обов'язків через сформовані знання, вміння, навички, досвід діяльності, а компетенція – як інтегрована характеристика фахівця, виражена через потенційну готовність до застосування набутих у процесі навчання знань, умінь, навичок, досвіду діяльності. Поняття «компетенція» вживається у випадку наявності потенційних можливостей щодо виявлення «компетентності», а «компетентність» – як «компетенція» в дії.

Ми погоджуємося з думкою науковців (Е. Іванова, І. Осмоловська, І. Шалигіна), які вказують, що з позицій компетентнісного підходу зміст освіти містить ті ж компоненти, що і культурологічний, але увага акцентується насамперед на способах діяльності, а знання є засобом, без якого неможливо здійснити діяльність. Компетентнісний підхід близький до особистісно-діяльнісного, але більш продуктивний, оскільки дає можливість виокремити декілька узагальнених ключових компетентностей, які об'єднують у групу діяльності, схожі за способами дій.

Науковці стверджують, що особливого значення сьогодні набуває так званий компетентнісний підхід, що розглядається багатьма системами освіти, як новий, такий, що впливає не тільки на саму структуру знань, а й на якість освіти в цілому [6]. Нині також немає сумніву в тому, що компетентнісний підхід сприяє модернізації змісту освіти. Він також доповнює ту низку освітніх інновацій і класичних підходів, що допомагають освітянам гармонійно поєднувати позитивний досвід для реалізації сучасних освітніх цілей [5].

Питанням запровадження положень компетентного підходу в сучасній освіті присвячені роботи О. Овчарук. Автор, аналізуючи досвід освітніх систем багатьох країн, зазначає, що: «Одним зі шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження». О. Овчарук, посилаючись на наукові праці вчених європейських країн вказує: «Набуття молоддю знань, умінь і навичок спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу. Саме тому важливим є усвідомлення самого поняття *компетентності*, розуміння, які саме компетентності і як необхідно формувати, що має бути результатом навчання» [5].

Аналізуючи питання про реалізацію компетентного підходу в досвіді зарубіжних країн та його запровадження в українській освіті, О. Пометун зазначає: «Відомі російські педагоги В. Краєвський, А. Хуторський розрізняють терміни «компетентність» і «компетенція», пояснюючи, що «компетенція» в перекладі з латинської «*competentia*» означає коло питань, щодо яких людина добре обізнана, пізнала їх і має досвід. Компетентність у визначеній галузі — це поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній. Автор стверджує, що це слугувало введенню в обіг поняття «освітні компетенції» як складні узагальнені способи діяльності, що їх опановує дитина під час навчання, і компетентність є результатом набуття компетенцій. Загальноосвітні компетенції потрібні не для всіх видів діяльності, у яких бере участь людина, а тільки для тих, що охоплюють основні освітні сфери й навчальні предмети. Такі компетенції відбивають предметно-діяльнісний складник загальної освіти і мають забезпечувати комплексне досягнення його цілей.

На думку цих дидактів, введення поняття освітніх компетенцій в нормативний і практичний складники освіти дозволяє розв'язувати проблему, коли діти можуть добре опанувати необхідними теоретичними знаннями, але наражаються на значні труднощі в діяльності, що вимагає застосування цих знань для розв'язання конкретних завдань чи проблемних ситуацій. Освітня компетенція припускає засвоєння дитиною не відокремлених один від одного знань і вмінь, а оволодіння комплексною процедурою, у якій для кожного виділеного напрямку наявна відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер» [8, с. 65 – 69].

Для нас важливою є думка О. Савченко, яка виокремлювала в ключовій компетентності низку загальних навчальних і пізнавальних умінь. Науковець наголошувала, що: «Ці вміння ми розуміємо як здатність дитини виконувати навчальні та пізнавальні дії відповідно до мети й умов, у яких виконується навчальне завдання. Кожне вміння є складним утворенням з багатьох операцій (дій)» [8, с. 4].

Як зазначає Н. Бібік: «Перехід до компетентного підходу потребує також опрацювання нового теоретичного базису, ідентифікації понятійного фонду європейської педагогічної термінології, узгодження з вітчизняною наукою, врахування необхідності запропонувати практиці ієрархію вимог до освітніх результатів, які б слугували їх об'єктивною оцінкою і були зрозумілими всім учасникам навчального процесу» [1, с. 47 – 52].

Сучасні концепції компетентності відображають різні підходи до розвитку особистості [3, с. 212 – 218].

Проте в їх основі лежить ідея необхідності формування компетентної особистості, здатної застосовувати знання, уміння та досвід відповідно до ситуації. З цим пов'язане вміння та бажання вчитися, що є основою формування широкої компетентності.

Особистість, яка навчилася вчитися, набула для цього навичок, може легко адаптуватися, буде незалежною від технологічних змін, виживе в обставинах, що швидко змінюються.

Під компетентністю частіше за все розуміють інтегральну якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності її до діяльності, заснованої на знаннях та досвіді, які привласнені в процесі навчання і соціалізації, зорієнтовані на самостійну та успішну участь у діяльності.

Висновки. Таким чином, у нашому дослідженні розкрито професійну компетентність майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу як складну структуру, що акумулює як особистісні якості, так і обізнаність у сфері дидактики і теорії виховання, знання й уміння організації діяльності, здатність до її самоаналізу та проектування професійного вдосконалення, потреба у самовдосконаленні. Компетентність майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу розглядається як інтегрована якість особистості вихователя, що визначає складне індивідуально-психологічне, поліфункціональне утворення професійних теоретичних знань, ціннісних установок, особистісних якостей і практичних умінь педагога у сфері педагогічного прогнозування дошкільної освіти, а також прагнення до планування власного професійного самовизначення й особистісного розвитку дітей дошкільного віку.

Перспективи подальших досліджень. Перспективою подальших розвідок є розкриття провідних принципів, на яких будувалася модель підготовки майбутніх вихователів до формування математичної компетенції дошкільників у різновікових групах.

Список використаної літератури

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: К.І.С., 2004. – С. 47 – 52.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посіб. / О. І. Власова. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
3. Гончарова-Горянська М. В. Розвиток соціальної компетентності дошкільнят. Ін-т проблем виховання АПН України. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць / М. В. Гончарова-Горянська – К., 2002. – С. 212 – 218.
4. Ермаков Д. С. Компетентностный подход в образовании / Д. С. Ермаков // Педагогика. – 2011. – № 4. – С. 8 – 16.
5. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
6. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий підхід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К., 2004. – 111 с.
7. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65 – 69.
8. Савченко О. Уміння вчитися – ключова компетентність шкільної освіти / О. Савченко // Освіта України. – 2006. – № 62 – 63. – С. 4.

Одержано редакцією 26.01.2015
Прийнято до публікації 30.01.2015

Аннотація. **И. Ю. Подлипняк. Реализация компетентностного подхода в современной образовательной парадигме.** В статье рассматривается суть терминов «компетентность», «компетенция». Рассмотрена проблема возникновения и исследования категории «компетентностный подход», раскрыто компетентный подход во взглядах ученых современности, взаимосвязь профессиональной подготовки студентов вузов и компетентностного подхода в современной образовательной парадигме. Выделены основные позиции, определяющие сущность профессионально-педагогической подготовки.

Ключевые слова: компетентностный подход, профессионально-педагогическая подготовка, будущие специалисты, дошкольное образование, компетентность, компетенция.

Summary. Iryna Pidlypnyak. The implementation of competence approach in modern educational paradigm. In the article the essence of the terms «competence», «competency». The problem of the origin and study the category of «competence approach» competence approach disclosed in the views of scientists of our time, the relationship of training university students and qualified approach to the modern educational paradigm. Highlighting the main positions that define the essence of vocational and educational training. In the article the professional competence of future educator kindergarten as a complex structure that accumulates as personal qualities and awareness of didactics and theory of education, knowledge and skills of the organization, its capacity for self-analysis and design of professional development, the need for self-improvement. Competence future kindergarten teacher is seen as integrated quality of the individual teacher that determines individual psychological complex, multifunctional formation of professional theoretical knowledge, attitudes, personal qualities and practical skills of the teacher in pedagogical forecasting pre-school education, and commitment to planning their own professional self and personal development of preschoolers.

Key words: competence approach, professional and pedagogical training, future professionals, early childhood education, competence, competence.

УДК 376.64:343.848

Н. І. Сабат

ОСОБЛИВОСТІ ОПІКУНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

Автором проаналізовано особливості організації опікунської діяльності з дітьми, батьки яких працюють за кордоном; акцентовано увагу на домінуючій ролі вчителя у процесі надання допомоги дітям трудових мігрантів, важливості співпраці у цьому напрямі всіх виховних інституцій.

Ключові слова: опікунська діяльність, трудова міграція, діти трудових мігрантів, учитель.

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні все більших масштабів набуває явище зовнішньої трудової міграції, коли через кризові процеси в економіці, нестабільність заробітків та незадовільне матеріальне становище люди вимушено виїжджають працювати за кордон, залишаючи своїх дітей на тривалий період без належної уваги й турботи. За даними експертів Світового Банку, Україна належить до п'ятірки країн, що є сьогодні основними донорами мігрантів у світі. Офіційні статистичні показники коливаються від 2 до 5 млн. українських трудових мігрантів, неофіційні вказують на кількість 7-8 млн. українських трудових мігрантів. Відсутність одного чи обох батьків зумовлює послаблення чи навіть втрату сім'єю основних функцій – виховної, комунікативної, рекреативної, психотерапевтичної, внаслідок чого діти з таких сімей стають уразливішими до зовнішніх несприятливих впливів і потребують соціально-педагогічної підтримки, допомоги, опіки фахівців: соціальних педагогів, соціальних працівників, учителів, психологів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Для реалізації державної політики у сфері соціального захисту питанню трудових мігрантів приділяється увага на державному рівні, що, зокрема, засвідчили парламентські слухання з питань «Стан та проблеми правового і соціального статусу сучасної української трудової міграції» (від 17 листопада 2004 року), «Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці» (від 14 жовтня 2009 року). На засіданні Уряду прийнято рішення про утворення Ради з питань трудової міграції громадян України при Кабінеті Міністрів України (20 січня 2010 р.). Комітет з питань прав людини, національних меншин і